

Bogumiła Burda

GOTTHILF SAMUEL STEINBART (1738-1809)
— DUCHOWNY EWANGELICKI, FILOZOF, PEDAGOG,
ORGANIZATOR SZKOLNICTWA, PROFESOR
UNIwersYTETU WE FRANKFURCIE NAD ODRĄ

G. S. Steinbart urodził się 21 sierpnia 1738 roku w Sulechowie, w sierocińcu, gdzie jego ojciec Johann Christian Steinbart pełnił funkcję dyrektora i pedagoga. G. S. Steinbart był wnukiem Zygmunta Steinbarta, igielnika z Zielonej Góry, założyciela fundacji rodziny w Sulechowie (dom sierot, szkoła, księgarnia itd.). Matka, Regina Lankisch, była córką mistrza sukienniczego z Sulechowa. Był jej piątym dzieckiem; poprzednio urodziły się same dziewczynki, z których przeżyły tylko dwie (Johanna Eleonora ur. 1730, która wyszła za mąż za pastora w Kozuchowie, i Salomea Gottliebe ur. 1734).

G. S. Steinbart pierwsze nauki pobierał w Klosterbergu pod Magdeburgiem pod kierunkiem znanego opata Steinmessa. Tam też studiował teologię i poznał dokładnie filozofię Ch. Wolfa. Następnie udał się do Halle, lecz wojna siedmioletnia przerwała studia i w 1759 r. rozpoczął naukę w Szkole Realnej w Berlinie. Równocześnie zgłębiał tajniki filozofii (w tym J. Locke'a). W styczniu 1762 r. ojciec jego złożył memoriał do Departamentu Religijnego w sprawie stanowiska pastora w Sulechowie i prowadzonego domu sierot. W wieku 24 lat G. S. Steinbart uzyskał promocję pastora (24 sierpnia 1762) i rozpoczął pracę pedagogiczną. W marcu 1766 r. wystąpił do Fryderyka II o nadanie przywileju nowo powstałemu Królewskiemu Gimnazjum Pedagogicznemu (*Königliche Pädagogium*) o profilu humanistycznym.

Prace przygotowawcze do otwarcia w Sulechowie Zespołów Kształceniowych na wzór Halle czy Dessau G. S. Steinbart prowadził przez wiele lat. Zakłady w Sulechowie osiągnęły większą renomę niż Szkoła Realna w Berlinie. W październiku 1766 r. umieścił w szkole dewizę, która przetrwała na oknach auli do dziś: „*Non scholae, sed vitae discimus*” („Nie dla szkoły, lecz dla życia uczysz się”).

Po śmierci ojca Steinbart przejął w 1767 r. funkcję dyrektora sierocińca i szkół w Sulechowie. W 1771 r. przedstawił program nowoczesnego kształcenia we wszystkich typach szkół, począwszy od szkoły elementarnej po seminarium nauczycielskie dla nauczycieli szkół elementarnych. W 1774 r. został profesorem filozofii Uniwersytetu we Frankfurcie nad Odrą. Cztery lata później, w 1778 r. uzyskał tytuł doktora filozofii uniwersytetu w Halle. Będąc profesorem

we Frankfurcie, wprowadził egzamin w języku polskim dla studentów, którzy nie znali języka niemieckiego; umożliwił też zdawanie matury studentom z ziem polskich w języku ojczystym.

W 1778 r. przygotował i wydał program i książkę pt. *System der reinen Philosophie oder Glückseligkeitslehre des Christenthums, für die Bedürfnisse seiner aufgeklärten Landsleute und anderer, die nach Weisheit fragen, eingerichtet* (4 wyd. w Sulechowie — 1794 r.). W latach 1779, 1782 i 1786 opracował — wzorując się na szkołach w Halle i Berlinie — programy dla Zespołu Kształceniowego w Sulechowie. Zespół ten składał się z sześciu szkół, począwszy od elementarnej dla najuboższych, przygotowującej do pracy na roli, po szkołę dla dziewcząt, Królewskie Pedagogium, szkołę realną dla zamożniejszych grup społecznych (artystów, budowniczych, górników, oficerów i szlachty), seminarium nauczycielskie i szkołę ćwiczeń dla przyszłych nauczycieli. Wprowadzał naukę języków klasycznych (łaciny, greki, hebrajskiego) i francuskiego, a dla polskich seminarzystów także języka polskiego. Uczono też niezbędnych dla mieszkańców tych ziem nauk ekonomicznych, a także historii, przyrody, fizyki, matematyki, muzyki, tańca oraz gimnastyki i kultury towarzyskiej.

W 1787 r. G. S. Steinbart został członkiem naczelnego Kolegium Szkolnego przy Fryderyku II i jego następcy Fryderyku Wilhelmie III. W tym czasie przygotował kompedium wiedzy z zakresu religii. W 1806 r. uzyskał tytuł profesora teologii luteranńskiej. Do tego też roku kierował Królewskim Pedagogium w Sulechowie.

W 1763 roku G. S. Steinbart ożenił się z Dorotą Christianne Bethmann, córką bibliotekarza i kasztelana, margrafa Carla Bethmanna. Zmarła ona w 1810 roku — w rok po śmierci Steinbarta, która nastąpiła 3 lutego 1809 roku w Sulechowie. Dzieło jego, jego ojca i dziadka, przetrwało następne pokolenia.

Literatura

- ALBERTY G., G. S. Steinbart (1738-1808) und seine Stellung in der theologische Aufklärung des 18. Jahrhundert, Gotha 1930.
- BEITRÄGE zur Geschichte der Steinbartchen Erziehungs- und Unterrichts- Anstalten Waisenhaus und Königliche Pädagogium bei Züllichau, Jena 1867.
- BOBKOWSKA W., Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w latach 1793-1806, Warszawa 1948, s. 157, 190, 262.
- BURDA B., Uczniowie polscy w Królewskim Gimnazjum Pedagogicznym w Sulechowie w latach 1768-1818, „Przegląd Lubuski” 1985, XII, nr 1-2, s. 23-25.
- RICHTER A., Ubi sunt? Verzeichnis aller Zoglinge und Schiller, die vom 1768, vom 1782 — April 1911 des Königliche Pädagogium und Waisenhaus bei Züllichau besucht haben, Lissa 1911.
- TSCHACKERT P., Allgemeine Deutsche Biographie, t. 35, Leipzig 1893, s. 687-689.